

ge parter handlede pragmatisk ud fra vidt forskellige forudsætninger, vel vidende at krigens endelige afgørelser var alt afgørende.

Henrik Nissens afhandling er lang og bred; den er svagt struktureret, men der er mange gode iagttagelser, den vidner om en flid og udholdenhed, som må beundres. Der er nu lagt en solid bund; men der er endnu meget at gøre for at trænge til bunds i den tids problematik, og det vil lette forståelsen, hvis man ikke kun anskuer tingene fra Christiansborg.

Troels Fink

Jørgen Sehested: *Broholm-mødet – og andre erindringer fra besættelsestiden*. (I komm. hos Stig Vendelkær, 1973). 252 sider.

Jørgen Sehested, Broholm, har skrevet en erindringsbog for at skildre en række politiske begivenheder, som han har medvirket i, og for at vurdere sin indflydelse på disse begivenheder (s. 23, 203). Ind imellem foretager han mange strejftog lige fra Fri-korps Danmarks indsats på Østfronten til udenrigsminister P. Munchs noksom påståede besøg i Rostock i marts 1940, der nu postuleres at have fundet sted som et besøg af helt privat karakter.

Hovedpunkterne midt i alle side-springene er imidlertid påstanden om, at Sehested ved at skrive til kongen i midten af maj 1940 og ved at skabe en fællesfront af tyskvenlige grupper gennem LS-erklæringen af 17. juni 1940 afværgede tyske planer om at overtage styret herhjemme og skabe et rigskommissærstyre som i Norge. Dertil fremhæver han, at det var gennem hans indsats, at eksportpriserne til Tyskland blev betydeligt forhøjet,

og at det var takket være Frits Clausen, at Sønderjylland i sommeren 1940 undgik at blive indlemmet i Tyskland.

Sehested skriver s. 203, at han havde overvejet at få enkelte af sine kapitler optaget i et historisk tidskrift, men at han opgav det på grund af sit spændte forhold til Udgiverselskabet for Danmarks nyeste Historie med deraf følgende risiko for censur. Bortset fra, at også Sehested har fået DNH i den gale hals og fremfører nogle betragtninger over bagmænd og håndlangere, der er galimatias i renkultur (interesserede henvises til s. 12 f. og s. 23 f.), tror jeg at turde sige, at Sehested ikke kunne få et eneste kapitel optaget som selvstændig afhandling i noget historisk tidskrift. Ikke på grund af DNH eller risiko for censur; men fordi han som historieskriver ikke holder det faglige mål for kvalitet. Det kan løbende konstateres, at hans præmisser ikke kan bære de konklusioner, han når frem til. Han lader sig nøje med tvivlsomme anden- og trediehåndsudsagn. Han citerer sjusket og unøjagtigt. Og han læser sådanne sammenhænge og meninger ind i kilderne, som de overhovedet ikke giver grundlag for.

Sehested skriver s. 63 med henvisning til Werner Best, at »der forelå den aftale, at de personer, om hvem man vidste, at de var socialdemokrater, ikke måtte likvideres, og Bovensiepen fik instruktion fra Best«. Det må, som det står, forstås derhen, at aftalen var truffet mellem Best og socialdemokraterne, og at Bovensiepen på grundlag deraf fik den nødvendige instruktion. Men i Bests redegørelse, som Sehested bringer som bilag, skriver denne entydigt, at det var en aftale, som Best havde truffet med Bovensiepen, at socialdemokra-

ter ikke skulle clearingmyrdes, og at Best derpå havde ladet de socialdemokratiske ledere dette meddele (s. 231). Dette er noget ganske andet, men dermed falder også den tråd ud af det mønster, som Sehested søger at skabe for at vise »venskabet mellem socialdemokraterne og tyskerne«.

Et hovedanliggende for Sehested er at påvise, at tyskerne i foråret 1940 havde planer om indgreb i landets styreform. Han skriver s. 88: »Også fra tysk side var regeringen ilde set. Renthe-Fink skriver i et brev af 10. maj: »Disse ministre, der stadig står os fjernt i deres anskuelse, er i grunden alle opportuniste, de vil i sidste instans vende sig derhen, hvor fordelene vinker, og magten står«. Denne plan at lade regeringen sejle sig selv i sænk, findes omtalt i adskillige tyske notater«.

Men dette Renthe-Fink-citat duer ikke som belæg for nogen plan om at lade regeringen sejle sig selv i sænk. Det stammer fra et memorandum, gesandten affattede under et ophold i Berlin til brug for Auswärtiges Amt. Dets pointe er, at nok vil Frits Clausen gerne til magten; men at det ville være forkert, om Tyskland på indeværende tidspunkt blandede sig i Danmarks indre forhold. Tysklands umiddelbare interesse var at få så meget ud af Danmark som økonomisk muligt, og på dette punkt kunne en tyskorienteret regering nemt lide skibbrud. De danske nazisters time var i hvert fald endnu pr. 10. maj ikke kommet. Så vidt Renthe-Fink. Men i Sehesteds fortolkning bliver denne vurdering af den danske regering, hvis pointe er, at den ikke skal røres, til en snedig tysk plan om at lade den sejle sig selv i sænk.

Sehested tænker så at sige i afslukkede rum. Han gennemfører ét sæt ræsonnementer uden at sætte

dem i relation til de ræsonnementer, han gennemfører i en anden sammenhæng. På den måde kan han s. 57 lade Stauning allerede fra 30'ernes slutning arbejde på en plan om »at tilpasse sig og sit parti til at indtage en lederstilling i det nye Europa«, uden at det forklares, hvordan det så kan gå til, at kronprinsen Hedtoft får lov til at modarbejde ham ved sin antinazistiske politik. Og s. 96, hvor ikke Staunings tyske kurs, men kongens lederskab og Sehesteds egen indgriben er sagen, er Staunings plan glemt, og han er ikke i stand til at slå i bordet, men må have brev fra kongen om, at der måtte ske en regeringsændring, hvis vi skulle bevare adgangen til at styre vore egne anliggender.

Sehested vil have et brev, han skrev til kongen den 16. maj 1940, opfattet som et ord i rette tid, der forhindrede »en dag, der var værre end 9. april« (s. 91). Men dette brev fik ingen indflydelse på Amalienborg, og Sehested glemmer, at han selv umiddelbart bagefter måtte erkende, at »ingen påvirkninger eller forestillinger vil kunne overbevise Hans Majestæt om nødvendigheden af at fjerne regeringen«. Den, der vil vide noget om det politiske forløb i sommeren og efteråret 1940, må henvises til Henning Poulsens og Henrik S. Nissens undersøgelser og ikke til Sehesteds i enhver henseende overflødige bog. Som det gælder brevet af 16. maj, gælder det LS-erklæringen, Broholm-mødet og vore eksportpriser i oktober.

Sehesteds egentlige formål med bogen er nok det forslag, han fremfører s. 132 om at få »slået en handel af på det grundlag«, at »ingen landsmænd i fremtiden må kalde hinanden landsforrædere, når man har handlet efter sin overbevisning, og slet

ikke, hvis der føres bevis for, at man har gavnnet vort land«. Ind i den handel vil han lade gå P. Munch, Frits Clausen, de samarbejdende politikere og frikorpsfolkene – og formentlig også sig selv. Han henvender sig med denne opfordring til historieskrivningen, men adressen er gal. Skulle nogen handel være slået af, skulle det snarere have været i 1940; men dengang var der vist ingen landsmænd, der kunne optræde så afslappet midt i de politiske storme over for deres ideologiske modstandere. Havde Jørgen Sehested selv tanke derfor?

Aage Trommer

Aage Trommer: *Modstandsarbejde i nærbillede*. Det illegale arbejde i Syd- og Sønderjylland under den tyske besættelse af Danmark 1940–45. Odense University Studies in History and Social Sciences, vol. 7. (Odense University Press, 1973). 515 s.

Modstandsbevægelsens historie har længe optaget Aage Trommer. I 1971 disputerede han på en afhandling om den danske jernbanesabotages militære betydning. Disputatsen er imidlertid, sit væsentlige emne til trods, at betragte som et biprodukt af arbejdet på den her foreliggende bog. Tilskyndelsen til at skildre det illegale arbejde i Syd- og Sønderjylland blev givet allerede i 1960 af Jørgen Hæstrup.

Når værket først foreligger nu, skyldes det imidlertid ikke blot, at Trommer undervejs lod sig fængsle af problemet om jernbanesabotagens militære betydning. Det har blandt andet også sin grund i det meget store arbejde, det har krævet at fremskaffe det fornødne kildemateriale.

Her tænkes ikke i første række på det anvendte arkivalske materiale af offentlig eller privat proveniens. Hvad der har krævet en særlig langvarig indsats, er tilvejebringelsen af interviews og beretninger. Forfatteren har kontaktet og udspurgt en lang række modstandsfolk. Sammen med det materiale, som tidligere er indsamlet af andre, foreligger der dermed beretninger fra ikke færre end o. 430 personer.

Kontakten med de tidligere modstandsfolk har imidlertid givet andre og måske ikke mindre vigtige resultater end beretninger og samtaleretferater. Forfatteren har på denne måde fremdraget en række nye privatarkiver til supplering af de tidligere af Jørgen Hæstrup indsamlede. Ganske vist er de fleste af beskeden omfang; men betydningen af dem kan næppe undervurderes.

Et særligt problem ved skildringen af de mange illegale kontakter og problemer har det nemlig været, at beretningsmaterialet spiller så overordentlig stor en rolle. Havde det derfor ikke været for det arkivalske materiale, måtte rekonstruktionerne have været baseret på et endog særdeles skrøbeligt fundament. Som det nu er, har beretningerne ikke så ofte behøvet stå alene. Gennem det faste skelet, der har kunnet hentes ud af ikke blot de offentlige arkiver, anklagemyndighedens, politiets, domstolens og DSB's arkiver, men altså også fra tidligere modstandsfolks fragmentariske privatarkiver, har det været muligt at underkaste beretningsmaterialet en mere præcis vurdering. Deres værdi for undersøgelsen ligger i, anfører forfatteren, »at de kan bidrage til udfyldelsen af de mange lakuner i arkivstoffet, og i, at de kan give svaret på »hvem« i de mange tilfælde, hvor arkivstoffet enten slet